IV.

IERARHIA CEREASCĂ ÎN *PARADISUL* LUI DANTE

Am conceput acest capitol ținând cont de lucrarea lui Dionisie pseudo-Areopagitul, *Ierarhia cerească*, despre care se ştie că l-a inspirat pe autorul *Divinei Comedii*, şi am respectat ierarhia pe care o găsim aici. La aceasta am adăugat referirile danteşti la Fecioara Maria şi la sfinți, despre care am considerat că fac parte din aceeaşi sferă.

1. Numele Fecioarei Maria

Importanța Fecioarei Maria este capitală în contextul tradiției creştine, iar rolul poetic al acesteia în marea alegorie a mântuirii constituită de *Divina Comedie* se conformează acestei proporții. În inventarul poetic vehiculat de Dante, Fecioara va apărea, fie nominalizată nemijlocit (Maria; sau antonomastic: Fecioara), fie prin intermediul unor metafore preluate din tradiția medievală care au la bază referiri din sferele semantice ale superlativului social, feudal ori imperial (*Regina*, *Augusta*), sau natural (cu limitare la regnurile mineral: *Safirul*; şi botanic: *Roza*, şi aşa mai departe).

Maria, *Par*. XI, v. 71
G. Coşbuc – *Maria*
Eta Boeriu – *maica lui Isus*

Apare în contextul de față Maria, în calitatea sa de mamă a lui Cristos, în suferință, la piciorele crucii: *sì che, dove Maria rimase giuso,/ ella con Cristo pianse in su la croce*. G. Coşbuc traduce numele, însă interpretează versul în care Dante afirmă că Maria a suferit, a plâns (*pianse*) alături de Fiul său pe cruce, accentuând ideea de disperare a mamei: *pe când rămase jos Maria,/ ea vru pe cruce-a fi cu Crist urcată*. Eta Boeriu echivalează numele printr-o calitate a referentului său, aceea de mamă a lui Isus: *nici că pe cruce, (...)/ când jos rămase maica lui Isus/ se dovedi, plângând cu el deodată*.

Semnalăm pur şi simplu următoarele contexte în care numele *Maria* din textul original este echivalat direct de traducători, fără să ridice probleme de interpretare: *Par*. XIV, v. 36; *Par*. XV, v. 133; *Par*. XXIII, 111; *Par*. XXXII, 4; *Par*. XXXII, 107 (aici la Eta Boeriu apare echvalarea prin Fecioară).

Şi trecem mai departe:

la Vergine, *Par*. XIII, v. 84
G. Coşbuc – *Fecioar-*
Eta Boeriu – *Fecioara sfântă*

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

Acest concept teologic se referă, prin antonomază, la Fecioara Maria, „la Madonna” (Dante, *cf*. DELI). În contextul de față se vorbeşte despre conceperea Fiului lui Dumnezeu fără intervenție umană, prin Duhul Sfânt, făcându-se aluzie şi la crearea primului om. Adam şi Isus sunt singurii oameni creați direct de Dumnezeu, prin intermediul Duhului Sfânt, şi în consecință perfecți: *Così fu fatta già la terra degna/ di tutta l'animal perfezione;/ così fu fatta la Vergine pregna*. G. Coşbuc echivalează conceptul direct: *Aşa pământu-ajunse demn odată/ perfecte vietăți din el a da,/ şi-aşa Fecioar-ajunse-nsărcinată*. Traducătorul nu reține, însă, din original, ideea intervenției divine şi sugerează că mundanul creează el însuşi perfecțiunea. Mult mai aproape de originalul dantesc este traducerea Etei Boeriu care reuşeşte să surprindă ideea de intervenție divină atât în cazul creației omului, cât şi în cazul naşterii lui Cristos: *Atare fu în om țărâna-nfrântă/ şi-nvrednicită, zic, de perfecțiune/ şi-aşa rămas-a grea Fecioara sfântă*.

Nostra Donna, *Par*. XXI, v. 123
G. Coşbuc – *dulcei Maici*
Eta Boeriu – *Vergurei*

La Dante, termenul *donna* apare cu sensul 'femeie nobilă': 'titolo riservato alle nobildonne e alle signore di riguardo', *cf*. DELI. În terțina de care ne ocupăm aici apare numele unei mănăstiri închinate Mariei: *ne la casa/ di Nostra Donna in sul lito adriano*. G. Coşbuc optează pentru echivalarea conceptului printr-o altă calitate a Mariei, aceea de mamă a lui Dumnezeu şi, în consecință, de maică a tuturor oamenilor, punând în paranteză ideea de noblețe a Mariei: *sfânta casă/ a dulcei Maici la malul adrian*. Eta Boeriu traduce conceptul marian printr-un termen învechit, *Vergurei*, '(învechit şi regional) fecioară, virgină', atestat în texte în limba română încă din secolul al XVI-lea (*cf*. DLR); în rest, traducătoarea păstrează aceiaşi termeni ca în cealaltă traducere analizată: *sfânta casă/ a Vergurei, pe malul adrian*.

la donna del cielo, *Par*. XXXII, 29
G. Coşbuc – *Doamnei*
Eta Boeriu – *Precistei*

Expresia apare în contextul în care se vorbeşte despre tronul (*scanno*[1]) pe care se află Maria: *E come quinci il glorioso scanno/ de la donna del cielo e li altri scanni*. În contextul de față, substantivul *donna* nu este folosit cu sensul uzual în limba italiană, 'femeie', ci cu cel etimologic: el provine din lat. *domina*, *-ae* 'a female head of a household, mistress, owner', *cf*. OLD. Deşi termenul din original se referă la un anume tip de scaun (cu componenta semantică + măreție), G. Coşbuc traduce simplificând nuanța dantescă: *al Doamnei scaun*, după care echivalează prin *tron* într-un context referitor la celelalte femei care se aflau în preajma Mariei: *Şi-aşa precum aici în slavă plinul/ al doamnei scaun,*

[1] *Scanno*, s.m. 'sedile, seggio, isolato o facente parte di un ordine, che si trova nei luoghi particolarmente solenni', *cf*. DELI.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

şi-apoi tron de tron. Pentru desemnarea Fecioarei Maria, Eta Boeriu foloseşte un termen de origine slavonă, *Precista*, consfinţit de tradiţia religioasă românească: *Şi după cum aici gloriosul tron/ al Precistei şi celelalte toate*.

la regina del cielo, *Par*. XXXI, v. 100
G. Coşbuc – *a Cerului regină*
Eta Boeriu – *Fecioara*

Nume atribuit Sfintei Maria, în cazul de faţă utilizat de Dante pentru a scoate în evidenţă măreţia şi puterea celei care până la urmă va intermedia pentru el vederea chipului lui Dumnezeu: *E la regina del cielo, ond'io ardo/ tutto d'amor, ne farà ogne grazia*. Apelativul reapare în *Par*. XXXII, v. 104, cu suveraninatea aplicată omenirii: *guarda ne li occhi la nostra regina*. În primul caz, G. Coşbuc echivalează numele în mod direct, cu o modificare de topică: *Şi-a cerului regină, ce mi-e ţel/ oricărui gând, plini-va cu-ndurare*. În cel de-al doilea context, el utilizează un alt nume provenit din lat. *domina*, *Doamnă*, probabil din motive metrice: *ce înger ochii-n veselul său joc/ de ochii Doamnei-astfel legaţi îi are*. În primul caz, Eta Boeriu modifică în întregime discursul dantesc, folosindu-se de o metaforă care face referire la gastronomie, nepotrivită oricum contextului în care se petrece scena aceasta; de asemenea, numele Sfintei Maria devine *fecioara*, substantiv care nu transmite nuanţa dorită de autor (măreţie şi putere): *Fecioara într-a cărei rază ard/ ne-o face parte-n ceruri de bucate*. În cazul versului 104, traducătoarea omite echivalarea numelui ce apare în original: *ce înger pe sub gene-şi curmă jocul/ privirii, aţintind lumina feţei/ ce-l arde în lumina ei ca focul*.

Agusta, *Par*. XXXII, v. 119
G. Coşbuc – *Augustă*
Eta Boeriu – *Vergurei regine*

Agusta este un apelativ care o desemna, în Imperiul Roman, pe soţia sau mama împăratului; Dante continuă metafora imperială, referindu-se la structura Paradisului. Termenul *augusto* este echivalentul italian al titlului dat împăraţilor romani, fiind folosit la Dante cu sensul 'sacru, maiestuos, venerabil', *cf*. DELI. În contextul de faţă, termenul o desemnează pe Sfânta Maria: *Quei due che seggon là sù più felici/ per esser propinquissimi ad Agusta*. G. Coşbuc păstrează denumirea folosită de Dante: *Cei doi din culme, cei mai zâmbitori/ căci mai aproape stau de cea Augustă*; în limba română există adjectivul *august*, cu sensul 'titlu de cinste dat unei familii domnitoare, prea-luminat, prea-înălţat', împrumutat în secolul al XIX-lea din lat. *augustus*, *cf*. DLR. Eta Boeriu alege un alt termen din sfera semantică a suveranităţii, *regină*, alături de apelativul învechit *vergură*: *Cei doi preafericiţi ce sunt vecini/ cu tronul dalb al Vergurei regine*.

la rosa, *Par*. XXIII, v. 73
G. Coşbuc – *roza*
Eta Boeriu – *roza*

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

Metafora floral este utilizată des în rugăciunile creştine şi în limbajul liturgic; probabil Dante o împrumută de la Bernard de Clairvaux, care o numea pe Maria „rosa mystica”[2]: *Quivi è la rosa in che'l verbo divino/ carne si fece*. Ambii traducători păstrează metafora din original, pe care o echivalează folosind termenul *roză*, împrumutat în română în secolul al XIX-lea, astăzi învechit.

bel fior, *Par*. XXIII, v. 88
G. Coşbuc – *florii*
Eta Boeriu – *florii*

Metafora floral este reluată în cântul XXIII, câteva terţine mai încolo, cu referire tot la Maria, numită prima dată trandafir (*roză*): *Il nome del bel fior ch'io sempre invoco*. Traducerea acestei expresii nu creează dificultăţi de înţelegere a mesajului; ea este echivalată direct de ambii traducători, prin termenul *floare*.

viva stella, *Par*. XXIII, 92
G. Coşbuc – *stelei vii*
Eta Boeriu – *steaua*

Conceptul se referă la Maria şi este considerat apelativul liturgic tradiţional al acesteia (*stella matutina*) regăsit în Litania lauretană: *il quale e il quanto de la viva stella/ che là sù vince come qua giù vinse*. G. Coşbuc echivalează direct această metaforă, reuşind să transmită cu fidelitate mesajul din original: *şi cum şi cât al stelei vii, al cei/ ce-nvinge-n cer cum pe pământ învinse*. Eta Boeriu traduce expresia şi mesajul dantesc de-a lungul mai multor versuri şi nu există vreo referire directă la felul în care această metaforă reprezintă un nume în sine atribuit Mariei, chiar dacă apare în traducere cuvântul *stea*: *spre steaua ce mai mândru arde-n foc/ Şi-abia-mi vădiră ambii ochi sclipirea/ şi-adâncul freamăt al luminii sale,/ ce-nvinge sus cum jos învins-a firea*.

bel zaffiro, *Par*. XXIII, 101
G. Coşbuc – *safirul scump*
Eta Boeriu – *safirul*

În tradiţia creştină se obişnuia ca numele sfinţilor să fie desemnate după însuşirile pietrelor preţioase, iar zafirul era, asemenea *rozei* sau *stelei*, o denumire comună atribuită Mariei; mai mult, Dante creează şi verbul necesar (*s'inzaffira*) pentru a exprima cum locul în care aceasta (Maria) se găseşte capătă caracteristicile sale: *onde si coronava il bel zaffiro/ del quale il ciel più chiaro s'inzaffira*. G. Coşbuc echivalează direct metafora mariană, iar pentru verbul creat de Dante, optează pentru varianta unui împrumut (*însafiră*) pentru a păstra ritmul şi structura originalului: *ce-aci-ncingea safirul scump, odorul/ ce mult mai clar tot ceru-l însafiră*. Verbul astfel creat de G. Coşbuc nu este înregistrat în DLR. Eta Boeriu traduce la rândul ei metafora safirului însă, pentru a reda modul în care

[2] *Cf.* Anna Maria Chiavacci Leonardi, în Dante Alighieri, *La Divina commedia. Paradiso*, p. 639, nota la versul 72.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

prezența Mariei influențează tot ce se află în jurul ei, se foloseşte de caracteristica principală a acestei pietre prețioase, culoarea albastră: *şi-ncununa safirul ce sclipind/ scălda-n azurul lui nemărginirea*.

albergo del nostro disiro, *Par*. XXIII, 105
G. Coşbuc – *în care-ospel găsi-ne dorul*
Eta Boeriu – *poalei ce ne-ascunse dorul*

Perifraza se referă la Fecioara Maria, în calitatea sa de purtătoare a Fiului lui Dumnezeu, mântuitorul unei omeniri care aştepta (*nostro disiro*) de mult ca aceasta să se întâmple: *l'alta letizia che spira del ventre/ che fu albergo del nostro disiro*. G. Coşbuc foloseşte aici, păstrând metafora din original, substantivul *ospel* '(ieşit din uz) ospătărie, han, hotel, din it. *ostello*, prin apropiere de oaspe, ospăta', şi utilizat numai în texte din secolul al XIX-lea, *cf.* DLR. Pentru a desemna omenirea aflată în expectativă, traducătorul se foloseşte de dativul posesiv (*-ne*). Eta Boeriu echivalează expresia construind o altă metaforă: *în jurul poalei ce ne-ascunse dorul/ şi bucurie-mprăştie strălucind*, prin referire la calitatea de mamă a Mariei, care protejează în poala ei sensul (*nostro disiro*) existenței umane, pe Cristos (cel care mântuieşte).

2. Sfinți

În construirea discursului din *Paradisul*, Dante se foloseşte şi de imaginea câtorva sfinți, dintre cei mai importanți ai creştinismului de confesiune catolică, considerați drept exemple ale unei vieți trăite fie în virtute (Sfântul Francisc, imagine a sărăciei asumate), fie în luptă pentru afirmarea adevărurilor credinței (Sfântul Dominic, Ioan Botezătorul, Petru şi Paul). Ordinea în care sunt prezentați aici o respectă pe cea a apariției lor în text.

patriarca, *Par*. XI, v. 121
G. Coşbuc – *patriarh*
Eta Boeriu – *păstor*

Prin termenul acesta Dante se referă la Sfântul Dominic[3] şi adaugă că cei care vor păşi pe urmele sale, păstrând regulile propuse de el, vor dobândi merite menite să-i poarte spre mântuirea sufletului: *e questo fu il nostro patriarca;/ per che qual segue lui, com' el comanda,/ discerner puoi che buone merce carca*. Ultimul vers continuă metafora maritimă începută în v. 119 (*collega fu a mantener la barca*), *barca* (Biserica) încărcată cu marfă bună. G. Coşbuc echivalează termenul direct, păstrând semnificația de întemeietor (al unui ordin călugăresc) din original: *Iar el al nostru patriarh ne fu./ Deci poți vedea de-ncarcă mărfuri bune/ acei ce-i sunt urmaşi cum el îi vru*. Eta Boeriu se îndepărtează de semnificația din original păstrând doar sensul de conducător, ocrotitor, nu şi pe cel de întemeietor: *El ne fu nouă-n lume jos păstor/ şi cel ce vrerea vajnic i-o păzeşte/ şi-adună-n cer odor*

[3] „Fondatore dell'Ordine dei Frati Predicatori", *cf*. *Biblioteca sanctorum*, vol. IV, p. 692; s-a născut în 1170 şi a murit în 1221, iar în 1234 este canonizat de către Papa Grigore al IX-lea.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

peste odor. De asemenea, cum se poate constata, traducătoarea omite referirea maritimă din ultimul vers al terținei danteşti.

amoroso drudo/ de la fede cristiana; *santo atleta*, *Par*. XII, v. 56-57
G. Coşbuc – *ndrăgitul mire (...)/ al legii noastre*; *atlet*
Eta Boeriu – prima referire lipseşte; *crucii-apărător*

Metafora dantescă se referă tot la sfântul Dominic (1170-1221), fondatorul unui ordin călugăresc de frați predicatori care îi poartă numele (ordinul dominicanilor). Este cunoscut mai ales pentru polemicile avute cu sectele eretice din acele timpuri (albigenzi, valdezi) şi pentru încercarea de a-i converti pe cumani. De fapt, acestea sunt şi trăsăturile pe care le scoate în evidență Dante în *Paradis*, acelea de luptător aproape fanatic pentru adevărul credinței, deşi căile pe care le propunea sfântul erau cele ale dialogului deschis şi onest: „Si vide in Domenico anzitutto il vincitore dell'eresia, e si dimenticò che egli patrocinava precisamente il punto di vista del dialogo aperto e onesto, quale unica via d'intesa possibile tra persone di opinione diversa"[4]. Dante ni-l prezintă pe Dominic ca pe un amant (*drudo* - din provensala veche, *drut* 'amante, innamorato', *cf*. DELI) al credinței creştine, blând cu cei care erau de partea sa şi crud cu ceilalți: *dentro vi nacque l'amoroso drudo/ de la fede cristiana, il santo atleta/ benigno a suoi e a' nemici crudo*. G. Coşbuc echivalează în traducerea sa doar termenul *atlet*, fără *sfânt*, pierzând, astfel, precizia metaforei din original: *Aci-ndrăgitul mire s-a născut,/ al legii noastre,-ursit atlet să iasă,/ cel blând cu-ai săi, dar celor răi temut*. Eta Boeriu elimină cu totul prima sintagmă, iar pentru a doua, se foloseşte de termenul neaoş apărător, optând pentru echivalarea metonimică a credinței creştine prin cruce: *În ea lumina zilei a văzut/ cel care crucii-apărător îi fu,/ blajin cu-ai săi şi de vrăjmaşi temut*.

poverel di Dio, *Par*. XIII, v. 33
G. Coşbuc – *Francisc*
Eta Boeriu – *sărmanului întru Hristos*

Antonomază prin care este desemnat Sfântul Francisc din Assisi (1182-1226), cunoscut mai ales pentru alegerea unei vieți austere, în sărăcie şi dedicată celor săraci: *poscia la luce in che mirabil vita/ del poverel di Dio narrata fumi*. G. Coşbuc echivalează sintagma antonomastică dantescă prin referentul ei, Sfântul Francisc, utilizând o formă de vocativ mai puțin obişnuită: *acelaşi foc ce-mi fu povestitorul,/ Francisce,-al vieții tale minunate*. Eta Boeriu nu respectă construcția sintactică din original şi foloseşte un alt referent al divinității (Cristos) atunci când traduce: *Tăcerea-apoi fu ruptă în curând/ de-acelaşi foc ce-mi povestise viața/ sărmanului întru Hristos zicând*.

Pietro Damiano, *Par*. XXI, v. 121
G. Coşbuc – *Petru Damian*
Eta Boeriu – *Petre Damian*

[4] *Bibliotheca Sanctorum*, vol. IV, p. 722.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

Doctor al Bisericii, episcop şi cardinal, Petrus Damianus (1007-1072) a fost iniţial un călugăr care şi-a dedicat viaţa reformării şi organizării vieţii monastice din cadrul Bisericii. „Dante lo colloca nel settimo cielo tra i contemplativi e lo mostra nella sua veste di fiero fustigatore della corruzione, introdottasi nella Chiesa e come spirito innamorato della vita eremitica”[5]. Ambii traducători echivalează prin corespondentele onomastice deopotrivă uzuale din limba română, Petru şi, respectiv Petre.

li gigli, *Par*. XXIII, v. 74
G. Coşbuc – *crinii*
Eta Boeriu – *crinii*

Metaforă florală folosită de Dante pentru a-i desemna pe apostolii lui Cristos, cei care au răspândit cuvintele Evangheliei, pe urmele cărora oamenii au identificat drumul care poate duce spre Paradis: *Quivi è la rosa in che'l verbo divino/ carne si fece; quivi son li gigli/ al cui odor si prese il buon cammino*. Ultimul vers se referă metaforic la parfumul lăsat de învăţătura apostolilor, care poate fi considerat un exemplu de urmat. G. Coşbuc echivalează direct metafora dantescă şi reuşeşte să transpună terţina, din punct de vedere stilistic, cel puţin la nivelul originalului: *Aici e roza-n care-acolo jos/ fu om divinul Verb, sunt crinii care/ ne duc pe dreptul drum cu-al lor miros*. Eta Boeriu este influenţată de prima traducere, iar metafora este echivalată direct: *Aici e roza-n care, iertător,/ divinul verb s-a întrupat şi crinii/ ce vad croiră cu mireasma lor.*

tuo caro frate, *Par*. XXIV, v. 61
G. Coşbuc – *dulcelui tău frate*
Eta Boeriu – *celui ce-ţi fu frate*

Metaforă care îl desemnează pe Sfântul Paul; în contextul de faţă, pelerinul Dante i se adresează Sfântului Petru, amintindu-i de scrierile lui Paul, pe care îl numeşte frate (al lui Petru)[6], cel care l-a îndreptat pe întâiul apostol al lui Cristos spre Roma: *Come'l verace stilo/ ne scrisse, padre, del tuo caro frate/ che mise teco Roma nel buon filo*. Atât G. Coşbuc cât şi Eta Boeriu păstrează metafora fraternităţii din originalul dantesc, primul echivalându-l pe *caro* prin *dulce*, iar a doua omiţând orice completare adjectivală. Mai interesantă este traducerea termenului *stilo*: ‘presso gli antichi, strumento di metallo od osso, con un'estremità appuntita, per scrivere sulle tavolette cerate, e con l'altra estremità allargata, per cancellare la scrittura stendendo la cera (Dante, 1321)’, din lat. *stilu(m)*, *cf*. DELI. G. Coşbuc îl echivalează prin *pană* şi preia din limba italiană adjectivul *verace*, termen neconsemnat în DLR, dar care corespunde caracterului preponderent poetic pe care traducătorul doreşte să îl imprime demersului său: *Precum ne spuse/ veracea pan-a dulcelui tău frate/ ce Roma-n dreptul drum cu tine-o duse*. Pentru aceeaşi vocabulă, Eta Boeriu optează pentru o desemnare

[5] *Bibliotheca Sanctorum*, vol. X, p. 561.
[6] „Carissimus frater noster Paulus”, Vulgata, (*2Pt* 3,15).

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

a manierei de întocmire a textului, iar în echivalarea adjectivului *verace* înlocuieşte „adevărul” cu „dreptatea”, sau cel mult cu caracterul „neted” (adică lesne inteligibil) adoptat de autorul în discuție: *Cum scrie stilul drept, urmai să spun,/ al celui ce-ți fu frate şi cu care/ adus-ați Roma pe făgaşul bun*.

Cefàs; *il gran vasello*, *Par*. XXI, v. 127
G. Coşbuc – *Chefas veni*; *acea mândrie*
Eta Boeriu –*Chefas*; *sfântul vas*

Numele *Cefàs* îl desemnează în Noul Testament pe Sfântul Petru[7], iar *gran vasello* (*vas electiones*) pe Sfântul Paul[8]. Aici, Dante scoate în evidență sărăcia primilor apostoli, în conformitate cu învățătura lui Cristos: *Venne Cefàs e venne il gran vasello/ de lo spirito Santo, magri e scalzi,/ prendendo il cibo da qualunque ostello*. G. Coşbuc păstrează numele ebraic al lui Petru şi implicit referirea neotestamentară dantescă; nu acelaşi lucru se întâmplă în cazul celuilalt apostol, al cărui nume îl echivalează printr-un substativ care constituie o metaforă nereperabilă nici în textul dantesc, nici în cel biblic: *Chefas veni, veni şi-acea mândrie/ a Spiritului Sfânt, ca vai de ei,/ mâncând ce-aflau în orice-ospătărie*. Eta Boeriu echivalează numele din textul original, printr-o formulă care, întâmplător, în această dispoziție sintactică, produc în limba română o rimă mai puțin inspirată: *Umblau Chefas şi sfântul vas aoare/ desculți, ca vai de lume pe pământ/ şi n-alegeau când li se da mâncare*.

o santo padre, *Par*. XXIV, v. 124
G. Coşbuc – *o, tată sfânt*
Eta Boeriu – *o, sfânt părinte*

Referire la sfântul Petru care se bucură acum, în Paradis, de credința pe care a avut-o pe pământ, adică a crezut în învierea lui Cristos fără să meargă la mormânt să vadă: *O santo padre, spirito che vedi/ ciò che credesti sì, che tu vincesti/ ver' lo sepulcro più giovani piedi*.

sant'Antonio, *Par*. XXIX, v. 124
G. Coşbuc – *Sfânt-Antoniu*
Eta Boeriu – *sfântu-Anton*

În contextul de față, Dante în numeşte pe fondatorul ordinului antonienilor, sfântul Anton; de fapt, poetul îi are în vedere pe la călugării din acest ordin, cunoscuți prin faptul că obişnuiau să crească porci în conventele lor şi, ca atare, cereau credincioşilor bani, în schimbul indulgențelor, pentru a putea hrăni aceste animale[9]. Dante face aluzie, în această terțină, la faptul că aceşti călugări îi păcăleau pe cei care le ofereau ajutorul pentru că, din ofertele primite, îşi susțineau

[7] „Ituitus autem eum Iesus dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas (quod interpretatur Petrus)”, (*In* 1,42).

[8] „Dixit autem ad eum Dominum: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum ad corem gentibus”, (*Fap* 9,15).

[9] Vezi D. Cojocaru, *Natura în Divina Comedie*, p. 149-150.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

amantele şi, eventual, copiii rezultați din aceste relații nepermise stilului de viață monahal, căruia îşi dedicaseră existența: *Di questo ingrassa il porco sant'Antonio,/ e altri assai che sono ancor più porci,/ pagando di moneta senza conio*. G. Coşbuc optează pentru forma Antoniu, netipică onomasticii bisericeşti din limba română, alegere determinată de necesități metrice (realizarea rimei): *de-aici şi-ngraşe porcii Sfânt-Antoniu/ şi alții mulți mai răi ca nişte porci,/ cari n-au decât minciuna patrimoniu*. Eta Boeriu traduce direct numele sfântului prin corespondentul său din română: *Cu ea-şi îngraşe porcii sfântu-Anton,/ ba şi pe alții ce-s mai rău ca ei,/ bani călpuiți plătind în schimb din tron*.

'l santo sene, *Par*. XXXI, v. 94
G. Coşbuc – *sfântul moş*
Eta Boeriu – *bătrânul*

Expresia îl are ca referent pe sfântul Bernard de Clairvaux, cel care va fi călăuza lui Dante în ultimul cânt din *Paradis*, atunci când poetul va contempla divinitatea. G. Coşbuc încearcă să reproducă întreaga sintagmă folosită de Dante (substantiv + determinare adjectivală); el face, însă, apel la un termen din registrul popular, *moş*, căruia îi lipseşte conotația 'înțelept', pe care o are cuvântul (de origine latină) *senex*. Eta Boeriu traduce printr-un substantiv de proveniență latină, *bătrân*, mai apropiat de intențiile poetului italian, dar eludează adjectivul.

3. Biserica triumfătoare în *Paradisul* lui Dante

Am grupat în acest subcapitol referirile (directe sau metaforice) la Paradis, văzut ca spațiu în care cei care au dus o viață virtuoasă se bucură în eternitate de prezența lui Dumnezeu, precum şi la cei care populează spațiul paradisiac: sufletele celor drepți (fericiții), spiritele cereşti, desemnate generic (îngeri) sau gradual, conform ierarhiei pe care Dante o preia de la Dionisie pseudo-Areopagitul (serafimi, heruvimi, tronuri).

regno santo, *Par*. I, v. 10
G. Coşbuc – *imperiu sfânt*
Eta Boeriu – *din slăvi*

Prin această sintagmă se face referire la întregul Paradis, care cuprinde cele nouă ceruri, plus Empireul, care vor face obiectul întregii cantice: *Veramente quant'io del regno santo/ ne la mia mente potei far tesoro,/ sarà ora materia del mio canto*. Termenul *regno* vine din lat. *regnum* şi apare în *Paradis* de 19 ori, cu sensul de paradis, de loc al gloriei, în expresii precum *Regno santo*, *Beato regno*, *Deiforme regno*, *Regno verace*, *Regnum coelorum*, *cf*. Enc.D. G. Coşbuc înlocuieşte în traducerea sa ideea de regat cu cea de imperiu: *Dar cât putu de-acest imperiu sfânt/ comoară-n suflet mintea mea s-adune/ va fi de-acum materie-acestui cânt*. Eta Boeriu traduce *regno* prin *slăvi*: *Dar din puținul ce din slăvi aoare/ am adunat în mintea mea tezaur,/ voi face-acestui cântec dumicare*.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

deiforme regno, *Par*. II, v. 20
G. Coşbuc - *lumea cea dintru-nceput făcută*
Eta Boeriu - *curțile măririi*

Paradisul este împărăția (regatul) făcută după asemănarea lui Dumnezeu (*deiforme*); aici, Dante afirmă că setea de Paradis este o dorință înnăscută în sufletul omului: *La concreata e perpetua sete/ del deiforme regno cen portava/ veloci quasi come 'l ciel vedete*. Ideea de împărăție creată după imaginea lui Dumnezeu este implicită în traducerea lui G. Coşbuc, care echivalează expresia dantescă prin sintagma *lumea cea dintru-nceput făcută*, lumea care, conform tradiției creaționiste, a fost creată la început din nimic de divinitate: *Eterna sete-a noastră cea-născută/ grăbit, cam cum vedeți pe cer, ne-a dus/ spre lumea cea dintru-nceput făcută*. Eta Boeriu păstrează în traducerea sa nuanța de regalitate prin termenul *curțile*, însă omite referirea din original la asemănarea (conformitatea) dintre Dumnezeu şi Paradis; mai mult, traducătoarea se îndepărtează de mesajul dantesc prin adăugarea substantivului *stele*: *Mânați de setea cea de veci zburam/ spre curțile măririi, către stele,/ şi iuți ca însuşi cerul ne mişcam*.

l'etterne rote, *Par*. I, v. 64
G. Coşbuc - *veşnicele roate*
Eta Boeriu - *sferele cereşti*

Poetul se referă aici la ceruri, cu sensul de Paradis, către care Beatrice îşi îndreptase privirea: *Beatrice tutta ne l'etterne rote/ fissa con li occhi stava*. G. Coşbuc reconstruieşte în română metafora dantescă echivalând fiecare element al ei prin corespondentul său românesc: *Beatrice sta spre veşnicele roate/ cu ochi țintiți*. În traducerea sa, Eta Boeriu face abstracție de sensul 'veşnic' (*etterno*) şi echivalează printr-o explicație metafora lui Dante, pierzându-se astfel din efectul stilistic original: *Sta Beatrice cu ochii țintă-n zare,/ la sferele cereşti*.

beati; *beata*, *Par*. III, v. 50, 51
G. Coşbuc – *fericite*; *ferice*
Eta Boeriu - *fericiți fiind*; *ferice*

În limba italiană, *beato* este un termen uzual folosit pentru a-i desemna pe fericiții din Paradis; provine din lat. *beatus*. În contextul de față, Piccarda se prezintă şi vorbeşte despre locul în care se află în Paradis, printre alți fericiți: *ma riconoscerai ch'i son Piccarda,/ che posta qui con questi altri beati,/ beata sono in la spera più tarda*. Din motive metrice, G. Coşbuc echivalează termenul generic *beati* printr-un substantiv feminin, ceea ce poate conduce la ideea că în cerul acesta s-ar afla numai femei sfinte (fericite): *Şi poți cunoaşte pe Picarda-n mine:/ sunt pus-aici cu alte fericite,/ ferice-n sfera roții cei mai line*. Eta Boeriu este fidelă originalului în ceea ce priveşte echivalarea termenilor analizați: *vei recunoaşte pe Piccarda-n mine;/ aici cu ceilalți fericiți fiind,/ ferice sunt în cerul lunii pline*.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

paradiso, *Par*. III, v. 89
G. Coşbuc - *Rai*
Eta Boeriu - *paradis*

Termenul, care dă şi numele ultimei cantice din *Divina Comedie*, se referă la locul în care sufletele celor drepți îl întâlnesc pe Dumnezeu şi se bucură pentru eternitate de prezența sa. Termenul *paradiso* vine din lat. *Paradisus*, preluat din limba greacă (Παράδεισος 'grădină'), *cf*. Enc.D. În contextul acesta, Dante vorbeşte despre harul lui Dumnezeu, care nu este distribuit cu aceeaşi măsură în diferitele grade ale împărăției cereşti: *Chiaro mi fu allor come ogne dove/ in cielo è paradiso,* etsi *la grazia/ del sommo ben d'un modo non vi piove*. G. Coşbuc, aici, alege unul dintre echivalentele din limba română pentru *paradiso*, *rai*, probabil din motive metrice: *Acum fui clar cum orice-aşezătură/ de-oriunde-n cer e Rai, deşi n-au roua/ divinei grații tot într-o măsură*. Eta Boeriu traduce folosind termenul mai nou intrat în limbă, *paradis*, însă terțina este mai săracă stilistic din cauză că traducătoarea omite să echivaleze metaforele din original: *Am priceput atunci că peste tot/ în cer e paradis, deşi la fel/ să guste toți din sfântul har nu pot*.

giusta corte, *Par*. VII, v. 51
G. Coşbuc – *jude drept*
Eta Boeriu – *ceruri*

Tribunalul divin (curtea cerească) este desemnat printr-o metaforă preluată din limbajul juridic; el a hotărât că moartea lui Cristos reprezintă o pedeapsă justă (*giusta vendetta*[10]) care trebuie suferită de natura umană, pentru a spăla efectele păcatului originar: *Non ti dee oramai parer più forte,/ quando si dice che giusta vendetta/ poscia vengiata fu da giusta corte*. G. Coşbuc păstrează ideea de instanță de judecată din original, însă echivalează expresia printr-o metonimie (*jude*): *Nu-ți pară deci potrivnice idei,/ când eu afirm că răzbunarea dreaptă/ găsi-ntr-un jude drept pedeapsa ei*. Eta Boeriu se îndepărtează semnificativ de original atunci când echivalează expresia printr-un termen metonimic (*ceruri*), care redă vag nuanța din terțina dantescă (lipseşte tocmai sensul 'judecată celestă'): *Pricepi dar lesne c-adevăr din gură/ grăiesc când spun c-o dreaptă răzbunare/ de ceruri fu plătită pe măsură*.

li alti Serafini, Par. VIII, v. 27
G. Coşbuc – *din cercuri serafine*
Eta Boeriu – *sus de serafimi*

Serafimii sunt îngerii cei mai înalți în demnitate din ierarhia cerească: *a chi avesse quei lumi divini/ veduti a noi venir, lasciando il giro/ pria cominciato in li alti Serafini*. În traducerea lui G. Coşbuc lipseşte ideea de superioritate (*alti*) a acestor îngeri care se află cel mai aproape de Dumnezeu: *de-ai fi văzut acele lămpi*

[10] Termenul *vendetta* semnifică aici 'pedeapsă', nu 'răzbunare', *cf*. Enc.D.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

divine/ venind spre noi, cari, danțu'lor lăsându-l,/ ce-ncepe sus din cercuri serafine. Eta Boeriu echivalează termenul direct prin *serafimi*, însă pentru ideea de cerc (*giro*) care exprimă locul în care aceştia se aflau utilizează un corespondent preluat din coregrafia populară (*horă*) inadecvat în contextul de față: *pe lângă stolul de cereşti lumini/ ce-n jos grăbeau, rupându-se cu greu/ din hora-ncinsă sus de serafimi*.

principi celesti, *Par*. VIII, v. 34
G. Coşbuc – *îngerii*
Eta Boeriu – *îngerii*

Dante urmăreşte ierarhia îngerească stabilită de Dionisie pseudo-Areopagitul[11]. În contextul de față, el exprimă ideea de circularitate în care se găsesc îngerii, utilizând trei termeni care să redea ritmicitatea (*volgiam*, *giro*, *girare*)[12] mişcării lor: *Noi ci volgiam coi principi celesti/ d'un giro e d'un girare e d'una sete,/ ai quali tu del mondo già dicesti*. G. Coşbuc traduce fără să țină cont de referirea lui Dante la ierarhia cerească stabilită de Dionisie şi echivalează conceptul printr-un termen generic (*înger*): *Aci-ntr-un cerc, şi-un umblet şi-ntr-o sete/ cu îngerii-nvârtim cerescul joc/ de care-odată tu cântaşi, poete*. Ideea de circularitate a fost echivalată prin termenii *cerc*, *a învârti*, *joc*. Eta Boeriu echivalează conceptul tot prin genericul *îngeri*, însă ritmul circular din original îl exprimă doar printr-un singur verb, *a roti*: *Noi ne rotim cu îngerii pe-o stea,/ de-acelaşi pas şi-acelaşi dor mânați,/ cu îngerii de care-ai zis cândva*.

Troni, *Par*. IX, v. 61
G. Coşbuc – *Tronuri*
Eta Boeriu – *Tronuri*

Tronurile reprezintă al treilea ordin al celei mai înalte ierarhii îngereşti (Serafimi, Heruvimi, Tronuri), prin intermediul căruia Dumnezeu îşi exercită judecata: *Sù sono specchi, voi dicete Troni,/ onde refulge a noi Dio giudicante;/ sì che questi parlar ne paion buoni*. Despre Tronuri vorbeşte şi Paul în *Scrisoarea* sa *către Coloseni*, 1,16, însă cea mai detaliată descriere a lor o găsim în *Ierarhia cerească*: „Numele tronurilor celor mai înalte şi sublime denotă, în sfârşit, că ele sunt sustrase de la orice umilință pământească; şi că tind spre cele de sus, în chip supra-mundan, fiind ținute departe şi neclintit de la orice lucru inferior; că sunt rânduite, cu toate puterile lor, fără şovăire şi în mod sigur, în jurul Celui cu adevărat Prea-Înalt"[13]. Ambii traducători optează pentru echivalarea directă a termenului în limba română, *tronuri*, aşa cum se regăseşte tradus şi în tradiția biblică românească.

[11] Vezi capitolul al VIII-lea din Dionisie pseudo-Areopagitul, *Ierarhia cerească*.
[12] *Volgere*: 'dirigere verso un luogo o un punto determinato'; *giro*, s.m. 'cerchia, circuito, circolo, rotazione che una cosa o una persona compiono sul proprio asse o attorno'; *girare* 'muovere in giro un oggetto facendolo rotare su se stesso', *cf*. DELI.
[13] Dionisie pseudo-Areopagitul, *Ierarhia cerească*, VII, 1, p. 44.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

angelo, *Par*. XIV, v. 36
G. Coşbuc – *Gavril*
Eta Boeriu – *îngerul*

În contextul de față, Dante folosește termenul *angelo* cu referire implicită la unul dintre îngeri; conform tradiției biblice, Gabriel este cel care i-a adus Mariei vestea că îl va purta în pântece pe Mântuitorul umanității: *E io udi' ne la luce più dia/ del minor cerchio una voce modesta,/ forse qual fu da l'angelo a Maria*. G. Coşbuc alege să echivaleze termenul prin numele îngerului, probabil şi din motive metrice: *Şi-n cea mai strimtă roată din făclia/ cea mai divin-aşa de dulce-un grai/ cum poate-avu Gavril către Maria*. Eta Boeriu rămâne fidelă originalului dantesc: *Şi-atunci prin duhul ce-şi purta făclia/ în prima roată auzii grăind,/ ca îngerul când îşi vesti solia*.

sempiterne fiamme, *Par*. XIV, v. 66
G. Coşbuc – *pe când erau şi ei din cei ce mor*
Eta Boeriu – lipseşte

Expresia se referă la spiritele cereşti care păstrează în ele dorința de a se uni din nou, după judecata finală, cu corpurile pe care le-au avut în timpul vieții pământeşti: *forse non pur per lor, ma per le mamme,/ per li padri e per li altri che fuor cari/ anzi che fosser sempiterne fiamme*. G. Coşbuc traduce litota implicită din textul dantesc („înante de a fi ..." însemnând „pe când încă *nu* erau flăcări eterne"), prin echivalentul ei pozitiv: *nu numai pentru ei, ci poate-un dor/ de mame-ori tați, de toți câți îi iubiră/ pe când erau şi ei din cei ce mor*. Eta Boeriu rezumă ideea ultimului vers din această terțină prin succintul adverb temporal *înainte*, imaginea flăcărilor eterne lipsind cu desăvârşire: *nu numai dorul cărnii lor, ci poate/ şi-al celor mulți ce le-au fost dragi 'nainte,/ măicuță, frați, părinte şi surate*.

la region de li angeli, *Par*. XX, v. 102
G. Coşbuc – *stea sublimă*
Eta Boeriu – *rai*

Contextul de față conține un alt nume dat paradisului, văzut ca loc unde se află îngerii: *perché ne vedi/ la region de li angeli dipinta*. G. Coşbuc echivalează expresia îndepărtându-se de semnificația originală, probabil din motive metrice: *că ele-ornează-această stea sublimă*. Eta Boeriu traduce prin referentul direct al expresiei danteşti, paradisul (*rai*): *fiindcă le vezi în rai, sub bolta-ncinsă*.

l'etterno palazzo, *Par*. XXI, v. 8
G. Coşbuc – *veşnicul palat*
Eta Boeriu – *slăvi*

În context, Beatrice afirmă că, o dată cu înaintarea pe treptele palatului ceresc (o altă metaforă pentru paradis), frumusețea ei spirituală devine din ce în ce mai vizibilă: *Ché la bellezza mia, che per le scale/ de l'etterno palazzo più s'accende,/ com' hai veduto, quanto più si sale*. G. Coşbuc echivalează expresia lui Dante

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

direct (*veşnicul palat*); traducerea termenului *bellezza* prin *lucoare*, porneşte de la sugestia poetică din textul dantesc a „aprinderii" graduale a frumuseții Beatricei: *A mea lucoare, ce pe-aceste scări/ din veşnicul palat, mereu s-aprinde/ cum vezi, urmând gradatei mele-urcări*. Eta Boeriu traduce metafora dantescă a palatului prin perechea redundantă *ceruri/slăvi*: *căci frumusețea ce-mi fu-n ceruri dată,/ şi care pe măsură ce ne-mpinge/ urcuşu-n slăvi tot mai aprins se-arată*.

basilica, *Par*. XXV, v. 30
G. Coşbuc – lipseşte
Eta Boeriu – *curți divine*

Prin termenul acesta este desemnată aici curtea cerească, Paradisul, despre care se spune că are alte dimensiuni decât cele pământeşti: *Inclita vita per cui la larghezza/ de la nostra basilica si scrisse,/ fa risonar la spene in questa altezza*. G. Coşbuc interpretează expresia din Dante şi rezultă o terțină neclară din punctul de vedere al sensului: *Mărite spirit, cel ce ne-ai expus/ cât face pe-om credința de ferice,/ vorbeşte de speranță-ntr-acest sus*. Eta Boeriu echivalează termenul printr-o expresie (*curte divină*) care ține de metafora aristocratică folosită adesea de Dante în opera sa, nemodificând mesajul original: *O, duh, grăi, tu care-ai scris ce sfântă/ e dărnicia-acestor curți divine,/ te-ndură-acum şi de nădejde cântă*.

l'orto de l'ortolano etterno, *Par*. XXVI, v. 64
G. Coşbuc – *grădinii-n care împarte podoabe eternul Domn*
Eta Boeriu – *livada tăriei*

Dante se referă metaforic aici la Paradis, preluând metafora evanghelică a divinului agricultor, şi spune că iubeşte toate sufletele (*le fronde*) care cresc (*infronda*) în marea grădină a lui Dumnezeu (*ortolano etterno*): *Le fronde onde s'infronda tutto l'orto/ de l'ortolano etterno, am'io cotanto/ quanto da lui a lor di bene è porto*. Nici unul din cei doi traducători nu păstrează aliterația din original. G. Coşbuc modifică metafora dantescă, chiar dacă păstrează conotația agricolă din original (expresia *a împărți podoabe* este neinspirată în contextul de față): *Iar frunzele grădinii-n care-mparte/ podoabe eternul Domn iubite-mi sunt/ cât este-a lor de El donata parte*. Eta Boeriu încearcă să traducă aliterația dantescă prin *frunze – a înfrunzi*, însă metafora divinului agricultor se pierde cu totul: *Iar frunzele care-nfrunzesc livada/ tăriei, scumpe pe-o măsură-mi sunt/ cu binele de car' le dă dovadă*.

più che'l doppiar de li scacchi s'inmilla, *Par*. XXVIII, v. 93
G. Coşbuc – *întrec la şah de mii de ori dublarea*
Eta Boeriu – *că-n numere nu-i chip să le cuprind*

Perifraza se referă aici la numărul îngerilor care este infinit, fiind mai mare (*più*) decât dublarea în progresie a celor 64 de căsuțe din jocul de şah. Dante face aluzie la o povestire arabă, foarte cunoscută în vremea sa, conform căreia un rege persan îşi pierduse fiul într-o bătălie, iar pentru a-l consola, un matematician indian a inventat jocul de şah explicându-i monarhului cum uneori sunt

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

sacrificate diferite piese pentru ca în final să fie câştigată partida. Regele a fost atât de încântat de joc încât i-a permis inventatorului să-i ceară orice dar ar fi dorit, însă acesta a răspuns că nu vrea decât un bob de grâu pentru prima căsuță, două pentru a doua, patru pentru a treia şi tot aşa în progresie geometrică pentru celelalte căsuțe. Inițial, monarhul l-a îndemnat să-i ceară ceva mai valoros, fiind mirat de modestia indianului, dar după ce matematicienii săi au făcut calculele, a realizat că cererea inventatorului nu putea fi satisfăcută pentru că rezulta un număr imens de boabe de grâu, de 2^{64}. Dante spune că numărul îngerilor este mai mare decât multiplicarea incomensurabilă (*s'inmilla*) a numărului rezultat din dublarea progresivă a căsuțelor din jocul de şah: *L'incendio suo seguiva ogne scintilla;/ ed eran tante, che'l numero loro/ più che'l doppiar de li scacchi s'inmilla*. G. Coşbuc echivalează expresia cu fidelitate, pentru că păstrează formula numerologică hiperbolică (de mii de ori mai mult decât dublul căsuțelor de la şah) şi redă ideea de infinit pentru că traduce cantitativul *più* din limba italiană prin *întrec* cu sensul de a depăşi nedefinit acest număr: *şi-oricare foc un roi făcea-şi cărarea/ şi-atâtea-au fost că roiurile-n zbor/ întrec la şah de mii de ori dublarea*. Eta Boeriu face abstracție de aluzia dantescă la jocul de şah şi implicit la legenda arabă şi traduce expresia generic, păstrând totuşi ideea de infinit: *Fice scânteie se mişca rotind/ în focul ei, şi-erau atâtea-n zbor,/ că-n numere nu-i chip să le cuprind*.

'l convento de le bianche stole, *Par*. XXX, v. 129
G. Coşbuc – *stolul albelor veşminte*
Eta Boeriu – *în dalb veşmânt... oştire*

Sintagma desemnează adunarea hainelor albe (*bianche stole*), adică a sufletelor aflate în gloria Paradisului: *mi trasse Beatrice, e disse: „Mira/ quanto è 'l convento de le bianche stole!"*. Substantivul *stola* are sensul 'striscia larga di stoffa posta sopra il camice, discendente in due liste fino al basso, come insegna del potere dell'ordine proprio dei vescovi, dei preti e dei diaconi', *cf*. DELI. G. Coşbuc păstrează conotația cantitativă din original, iar „mănăstirea" din text este echivalată, cu siguranță pornind de la sugestia sonoră oferită de italianul *stola*, prin termenul *stol*, care în română are o accepție total diferită de cea din italiană: *Doamna mea [m-a] dus: – „Priveşte/ ce mare-i stolul albelor veşminte!"*. Traducerea Etei Boeriu echivalează termenul paşnic *convento* prin militarul *oştire*, termen mult mai folosit în limba română pentru a desemna cetele de îngeri sau cele ale sufletelor din lumea de dincolo: *mă duse doamna şi „Priveşte,-mi spuse,/ în dalb veşmânt ce luminoasă-oştire!"*.

milizia santa, *Par*. XXXI, v. 2
G. Coşbuc – *oştirea cea de sfinți*
Eta Boeriu – *oştirea pururi sfântă*

Expresia face aluzie la sufletele fericite ale celor care pe pământ, atunci când erau în viață, s-au luptat pentru credința lor şi au fost mântuiți prin sângele

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)

vărsat de Cristos: *In forma dunque di candida rosa/ mi si mostrava la milizia santa/ che nel suo sangue Cristo fece sposa*. G. Coşbuc păstrează vocabularul militar din original (*milizia* echivalat prin *oştire*), se pierde însă conotaţia de foşti combatanţi determinată de sensul pe care termenul *milizia* îl are în italiană: *În chipul unei albe roze-acu/ văzui oştirea cea de sfinţi pe care/ prin sânge Crist mireasă şi-o făcu*. Traducerea Etei Boeriu păstrează echivalarea lui Coşbuc interpretând şi explicând terţina dantescă: *Astfel, în chip ce-a roză dalbă-aduce,/ mi se vădi oştirea pururi sfântă/ cu care Crist se cunună pe cruce*.

sicuro e gaudioso regno, *Par*. XXXI, v. 25
G. Coşbuc – *fericea ţară*
Eta Boeriu – *voios şi preatihnit regat*

Paradisul este văzut ca o împărăţie sigură (*sicuro*), în sensul de loc fără griji, şi fericită, unde se găsesc (*frequente*-latinism) personaje pe care le putem întâlni atât în Vechiul, cât şi în Noul Testament, contemplând iubirea infinită care este Dumnezeu: *Questo sicuro e gaudioso regno,/ frequente in gente antica e in novella,/ viso e amore avea tutto ad un segno*. G. Coşbuc echivalează termenul *regno* prin *ţară*, termen mai puţin uzual cu referire la paradisul ceresc, iar termenul *sicuro* prin *pace*, care, dacă se referă la pacea spirituală, poate fi considerat o alegere bună: *Fericea ţară, plină de poporul/ cel vechi şi nou, şi-n pace totdeauna,/ ţinea spre-un punct şi văzul ei şi-amorul*. Eta Boeriu echivalează direct expresia dantescă care se referă la paradis, este însă inexplicabilă introducerea termenului livresc *cin* ‘stare socială; tagmă’ în contextul acesta: *Acest voios şi preatihnit regat,/ ce-adună noi şi vechi părinţi în cin,/ spre-acelaşi ţel priveşte neîncetat*.

i gran patrici, *Par*. XXXII, v. 116
G. Coşbuc – *marii-nvingători*
Eta Boeriu – *sfinţii paladini*

Prin această expresie, care desemnează în general nobilii din lumea romană, dar şi din aristocraţia medievală italiană, Dante continuă metafora paradisului văzut ca o mare curte imperială[14], aici alţi sfinţi fericiţi: *Ma vieni omai con li occhi sì com’io/ andrò parlando, e nota i gran patrici*. G. Coşbuc înlocuieşte expresia metaforică dantescă folosind un termen ce nu face parte din sfera nobiliară, ci din cea militară (*învingător*), probabil din motive metrice: *Cu ochii-acum să vii, cum merg gradat/ şi eu vorbind, ca marii-nvingători/ să-i vezi*. Eta Boeriu foloseşte în traducerea sa un termen nobiliar (*paladin* ‘nobil slujitor la palatul unor regi din apusul Europei’, *cf.* DLR), care însă aparţine strict Evului Mediu: *Ci ochiu-acum cu vorba mea-l măsoară/ şi cată către sfinţii paladini*.

[14] Apostolii sunt văzuţi ca fiind baroni şi conţi: *Par*. XXIV, v. 115; *Par*. XXV, v. 17.

BDD-B745-06 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:17 UTC)